

חוכמה אלוהית

שבת אחר הצהריים

קראו את הפסוקים הבאים לקראת השיעור השבועי: משלי ח' 1-21, מתי ט"ז 26, משלי ח' 22-31, ברא' א' 31, משלי ח' 32-36, משלי ט' 1-18.

פסוק לשינון: "יהוה קנני, ראשית דרכו; קדם מפעליו מאז" (משלי ח' 22).

החוכמה שבה ומופיעה כאן (ראו משלי א' 20, 21). מפסוקי הלימוד השבוע עולה בבירור שהחוכמה היא האמת, כפי שהיא קיימת לפני ה', ממנו נובעת האמת כולה. דגש זה על טיבה ה"אבסולוטי" של האמת מנוגד להלך המחשבה הרווח בימינו, במיוחד בארצות המערב, שבהן האמת נתפסת כיחסית, מקרית, או תרבותית, כשהאמת של כל אדם עשויה להיות שונה לחלוטין מזו של זולתו. ואולם, רעיון זה אינו מקראי. האמת שלי חייבת להיות זהה לאמת שלכם, פשוט מפני ש"האמת" היא אוניברסלית. היא אינה שייכת לאדם מסוים, אלא לאנושות כולה, בין אם האנושות מכירה בכך ובין אם לאו. מעניין לציין שהשאלה שפילטוס הפנה לישוע: "מהי אמת?" (יוחנן י"ח 38), באה בתגובה להכרזת ישוע: "כָּל אֲשֶׁר הוּא מִן הָאֵמֶת שׁוֹמֵעַ לְקוֹלִי" (שם, פס' 37). אמת אבסולוטית קיימת, והיא אפילו מדברת אלינו; מה שחשוב מבחינתנו זה האם נקשיב לה ונציית לדבריה.

*למדו את השיעור השבועי לקראת שבת, 24 בינואר.

החוכמה נושאת את קולה

קראו את משלי ח' 1-21. על פי פסוקים אלה, מהו ערכה של החוכמה?

החוכמה חשובה כל כך, שהיא חייבת להגיע לכל אדם. אלוהים ברא את האנושות, והמשיח מת בעבור כל אחד ואחת מאיתנו. לפיכך, חוכמת ה', דעת ה' והגאולה שהוא מעניק, נועדו לכל אדם ואדם.

בחנו את המילים ששימשו לתיאור הדרך שבה החוכמה נושאת את דבריה: "תִּקְרָא", "תִּתֵּן קוֹלָהּ", "תִּרְנֶה", "אֶקְרָא", "קוֹלִי", "אֲדַבֵּר", "מִמִּפְתַּח שְׁפָתַי", "יִהְיֶה חִכִּי", "אֲמַרְי פִּי". לא משנה כיצד אנו מבינים את הדימויים הללו, מה שברור הוא שהחוכמה חייבת להיות מועברת; היא אמורה להישמע באוזני כל מי שיקשיבו לה. אחרי הכול, כפי שראינו בשבוע שעבר, דבריה של החוכמה הם עניין של חיים ומוות.

החוכמה מעידה שמונה פעמים על אמיתות דבריה. מעניין לציין שתיאור החוכמה כאן מקביל לתיאור על ה' בספר דברים (ל"ב 4). הקבלה זו אינה אמורה להפתיע אותנו, שכן ה', בורא הכול (ראו יוחנן א' 1-3), הוא הוא המקור והתשתית של החוכמה כולה.

קראו את משלי ח' 10, 11. מה נאמר בפסוקים אלה על החוכמה?

אנשים רבים חיו ועדיין חיים בבורות, איוולת ואפלה. אנשים רבים חיים בלי שום תקווה, אפילו תקווה חסרת שחר. מה שמחמיר עוד יותר את המצב האומלל הזה הוא שחוכמה ואמת הן נפלאות כל כך: הן חדורות תקווה והבטחה לחיים טובים יותר, וערבון לחיי הנצח שנחל בשמיים החדשים ובארץ החדשה – הכול הודות לקורבן התמורה של ישוע המשיח. כל העושר שבעולם אינו שווה דבר בהשוואה לדעת ה' (ראו קהלת ב' 11-13).

קראו את מתי ט"ז 26. שאלו את עצמכם עד כמה מטיבים חייכם לשקף את האמיתה

החשובה הטמונה במילים אלה.

חוכמה ובריאה

קראו את משלי ח' 22-31. כיצד קשורה החוכמה למעשה הבריאה?

בפתגמים אלה, החוכמה קשורה באופן מסתורי לה' הבורא. בפואמה זו מופיעות מילים רבות החופפות למילים ששימשו לתיאור מעשה הבריאה בבראשית א' ו-ב'; היא אפילו משקפת את המבנה הספרותי של סיפור הבריאה, המתאר את שלושת היסודות העיקריים בבריאה: שמיים, מים ואדמה. כוונת ההקבלה היא להדגיש את אמינותה של החוכמה, אשר קדמה לכל יתר הנבראים: אם אלוהים בכבודו ובעצמו השתמש בחוכמה כדי לברוא, ואם החוכמה היא כלי השרת הקדום ביותר של ה', קדום יותר מן היקום וחיוני כל כך לקיומו של היקום, על אחת כמה וכמה שעלינו להיעזר בה בכל מעשינו.

הכתוב מדגיש במיוחד את מקורה האלוהי של החוכמה. המילה הפותחת את הפואמה היא "יְהִנֵּה". ה' "הוליד" או יצר את החוכמה. החוכמה מכריזה: "יְהִנֵּה קִנְיִי, רֵאשִׁית דְּרַבְּךָ". פירוש המילה "קנה" הוא "רכש". בהקשר שלפנינו, הקונוטציה של המילה "קנה" היא "הוליד", ולא דווקא "ברא" (ראו דברים ל"ב 6, בראשית ד' 1). המילה הבאה, "ראשית", מקושרת למעשה הבריאה ומופיעה בפסוק הפותח את ספר בראשית:

"בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ."

ואולם, המילה "ראשית" במשלי ח' 22 משמשת באופן שונה במעט מאשר בבראשית א' 1. בבראשית א' 1 היא מקושרת למעשה הבריאה. אך במשלי ח' 22 היא מקושרת לה' בכבודו ובעצמו, ל"דְרַבְּךָ", כלומר, לטבעו. וכך, החוכמה היא חלק בלתי נפרד מטבעו של אלוהים.

לפיכך, החוכמה קיימת מקדמת דנה, הרבה לפני בריאת היקום. קיומה של החוכמה בעידן שבו רק אלוהים לבדו היה קיים, מעיד על קדמוניותה. החוכמה קיימת "מִקְדָּמִי אֶרֶץ". היא מעידה על כך שהיא קדמה ליתר ברואי ה': "קִדְּם מִפְּעֻלְיוֹ מֵאֵז". לפיכך, החוכמה לא צמחה בקרבנו, אלא נגלתה לנו. החוכמה היא דבר שעלינו ללמוד או לרכוש, דבר שמלמדים אותנו; היא אינה נוצרת בתוכנו. אין ספק שלצעוד לאורה של חוכמתנו פירושו להתהלך בחשכה. נאמר לנו שישוע הוא "הָאֵזֶר הָאֲמֵתִי, הַמְּאִיר לְכָל אָדָם" (יוחנן א' 9). כל אדם זקוק לאור הזה.

לשמוח בבריאה

בפרק א' בבראשית אנו רואים שכל שלב במעשה הבריאה מסתיים באותו פסוק חוזר: **"וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב!"** (ברא' א' 4, 10, 12, 18, 21, 25, 31). בתום מעשה הבריאה נאמר: **"וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה, וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד!"** (פס' 31). המילה "טוב" טומנת בחובה את הרעיון של הנאה, ואף רומזת על מערכת יחסים. בתום שבוע הבריאה, ה' שובת ממלאכתו ונח כדי להתענג על בריאתו (ברא' ב' 1-3). יום המנוחה, השבת, הוא יום מבורך, שכן ה' קידש וברך את השבת. בדומה, הפואמה במשלי חותמת בתיאור החוכמה המתענגת על הבריאה.

קראו את משלי ח' 30, 31. מדוע שמחה החוכמה?

החוכמה השמחה בבריאה ומתענגת עליה, משקפת את שמחתו של ה' בבריאה. שמחה זו לא רק מתבטאת "יום יום" בתום כל שלב ושלב במעשה הבריאה, אלא שהיא גם גולת הכותרת במעשה הבריאה, כשהבריאה (החיים על פני האדמה) תמה ונשלמה. בפרק ח' במשלי אנו מוצאים את הסיבה לשמחתה של החוכמה: **"וַיִּשְׁעֶשְׂעֵי אֶת בְּנֵי אָדָם"** (פס' 31). בתום מעשה הבריאה, ביום השבת, אלוהים החל בקשר קרוב עם בני האדם. לדרך שבה ה' נח ממלאכתו בתום שבוע הבריאה והתענג על בריאתו, יש השלכות לגבי החוויה שלנו בשבת: "בדומה לדפוס הפעולה של הבורא, חייב האדם להתבונן במעשה כפיו בשמחה, הנאה וסיפוק. כך עשוי האדם לשמוח לא רק בבריאת ה', אלא אף בשלטונו שלו על הבריאה, שאותו הוא מבצע בנאמנות ובאחריות, לא בניצול." (גיהרד אף. השל, בספרו של קנט איי. סטרנד, *The Sabbath in Scripture and History*, (Review and Herald Publishing Association, 1982), עמ' 23).

קראו את הפסוקים הבאים: אל הקולוסים א' 15-17, ב' 3, ההתגלות ג' 14 ויוחנן א' 14. מה אנו למדים מפסוקים אלה על תפקידו של ישוע במעשה הבריאה? מדוע תפקידו כבורא חשוב כל כך להבנת תפקידו כגואלנו?

מוסר ההשכל של החוכמה

הפתגמים האחרונים בפרק שבים למישור האישי – ליישום המעשי של חוכמה שנרכשה. ידע אינטלקטואלי על קיומה של החוכמה מקדמת דנה ועל הימצאותה בשעת הבריאה, הוא אומנם עמוק מאוד, אך אין די בו. על פי כתבי הקודש, האמת (האלוהית) חייבת בשלב כלשהו ל"היתרגם" או ל"רדת" לרמה האנושית כדי שתוכל להתבטא בחיינו ובדרך שבה אנו מגיבים לברכות ולזכויות שנחלנו במשיח.

קראו את משלי ח' 32-36. איזה מסר חשוב, המהווה עניין של חיים ומוות, ניתן כאן?

המילה "אשרי" פירושה "מאושר", "שמח". בפסקה זו, המילה "אשרי" קשורה לשני תנאים. התנאי הראשון כרוך בפעולה: **"אֲשֶׁרִי, דָּרְכֵי יִשְׁמְרוּ" (פס' 32)**. ניסוח זה מופיע בהקשר לתורה במזמור קי"ט בתהילים פסוקים 1, 2: **"אֲשֶׁרִי תְּמַיְמֵי דָרְךְ, הַהֲלָכִים בְּתוֹרַת יְהוָה. נֶצְרֵי עֲדָתִי..."**

התנאי השני כרוך בגישה: **"אֲשֶׁרִי אֲדַם, שְׁמַע לִי"**. בשני המקרים, הדרישה רומזת על מאמץ מתמשך. אין די בגילוייה של דרך הישר; עלינו "לשמור אותה", כלומר, לדבוק בה ולא לסטות ממנה. אין די בשמיעת דבר ה'; עלינו "לעמוד על המשמר" מדי יום, וללכת בעקבות המצוות שלמדנו. ישוע הכריז: **"אֲשֶׁרִי הַשּׁוֹמְעִים אֶת דְּבַר אֱלֹהִים וְשׁוֹמְרִים אוֹתוֹ" (לוקס י"א 28)**.

"האם זהו האושר הנחשק הטמון בנתיב המרי ובחילול התורה המוסרית והגשמית? חיי המשיח מצביעים אל המקור האמיתי של האושר ועל הדרך שבאמצעותה ניתן להשיגו... אם הם יהיו מאושרים באמת, הם יחפצו למלא בשמחה את מחויבויותיהם ולבצע בנאמנות ובמסירות את המלאכה שהוטלה עליהם, בעודם מתאימים את לבם וחייהם לדרך המופתית." (אלן ג'יי. ווייט, My Life Today, עמ' 162).

אושר עלול להיות דבר חמקמק; ככל שנשתוקק לו יותר, כך נתקשה יותר ויותר להשיגו. מדוע אמורות נאמנות ומסירות לה', בניגוד לרדיפה אחרי האושר, לעמוד בראש מעייננו? וחוף מזה, ממה סביר יותר שנפיק אושר (ומדוע) – מחיפוש אחר אושר, או מחיפוש תחילה אחר מלכות האלוהים?

זה או זה

בהמשך לפנייתה של החוכמה אל בני האדם, מחבר פרק ט' במשלי, שכתב את דבריו בהשראה אלוהית, מאיץ בקוראיו לבחור בין שני אורחות חיים: חוכמה או טיפשות. הפסוקים הראשונים וששת הפסוקים האחרונים הם סימטריים ומחדדים את הניגוד בין שני המחנות (משלי ט' 1-6, 13-18).

השוו בין משלי ט' 1-6 ומשלי ט' 13-18. מה ההבדל בין חוכמה לאיוולת?

1. החוכמה היא "אשת אשכולות" רבת פעלים המעורבת במעשה הבריאה: שבעה פעלים מתארים כאן את מעשיה (פסוקים 1-3). שבעת העמודים שהחוכמה חצבה (פס' 1), רומזים על שבעת ימי הבריאה. מנגד, הכסילות יושבת בבטלה גמורה ומעמידה פנים שהיא אישה חשובה בזמן שלמעשה היא "אִשֶׁת כְּסִילוֹת, הַמְיָה; פְּתִיּוֹת, וּבַל יִדְעָה מָה" (פס' 13).

2. על אף שהחוכמה והכסילות מזמינות אליהן את אותו קהל אורחים (שימו לב לדמיון בין פסוק 4 לפסוק 16), הדבר שהן מעניקות לאורחים שונה בתכלית השינוי. החוכמה מזמינה את אורחיה לאכול את הלחם שאפתה ולשתות את היין שהכינה (פס' 5). הכסילות אינה מציעה לאורחיה דבר מה לאכילה או לשתיה; היא פשוט מתפארת במצרכים הגנובים שברשותה (פס' 17).

3. החוכמה קוראת לנו לנטוש את דרך הסכלות, ללכת בדרך הבינה, ולפיכך לחיות. הסכלות סובלנית יותר; היא אינה דורשת מאיתנו לעזוב הכול, אך אחריתה מוות. ההולכים בעקבות החוכמה יכוננו את צעדיהם "בְּדֶרֶךְ בִּינָה" (פס' 6), ואילו אלה שפנו לדרך הכסילות יישארו במצב סטטי, ו"לא יידעו" כי אחריתם מוות (פס' 18).

קראו את משלי ט' 7-9. כיצד מגיבים החכם והרשע להוראת החכמה? מה הופך את החכם חכם יותר מן הרשע?

המפתח לחוכמה הוא ענווה. החכם מוכן להוסיף ולקנות דעת וחוכמה, והוא מגיב להוראת החוכמה בראש פתוח. החוכמה באה רק אל אדם אשר בדומה לילד חש צורך ללמוד ולצמוח. מסיבה זו, ישוע אמר מפורשות: "אֲמֵן אוֹמֵר אֲנִי לָכֵס, אִם לֹא תִשְׁבּוּ וְתִהְיוּ כִּילָדִים לֹא תִכְנָסוּ לְמַלְכוּת הַשָּׁמַיִם" (מתי י"ח 3).

לימוד נוסף: "ריבון העולם לא היה לבדו בשעת מעשה הבריאה רב החסד. היה לו שותף, חבר לעבודה, שיכול היה להעריך ולהוקיר את תכלית מעשיו, ולהשתתף בשמחתו כאשר הרעיף אושר על יצירי כפיו. 'בְּרֵאשִׁית הָיָה הַדָּבָר, וְהַדָּבָר הָיָה עִם הָאֱלֹהִים, וְאֱלֹהִים הָיָה הַדָּבָר. הוּא הָיָה בְּרֵאשִׁית עִם הָאֱלֹהִים.' יוחנן א', 1, 2. המשיח, הדבר, בנו יחידו של האל, היה אחד עם האב הנצחי – אחד בטבע, באופי, בתכלית – ההוויה היחידה שנכנסה בסוד תוכניותיו ומטרותיו של ה'... בן האלוהים הכריז בנוגע לעצמו: 'יְהוָה קִנְיָי, רֵאשִׁית דְּרָכּוֹ: קִדְּם מִפְּעֻלּוֹ מֵאָז. מֵעוֹלָם, נִסְכְּתִי מֵרֵאשִׁשׁ... בָּאֵין תְּהִמּוֹת חוֹלְתִי... בְּהִכִּינוּ שְׂמִים, שֶׁם אֲנִי; בְּחָקוֹ חוּג, עַל פְּנֵי תְהוֹם... בְּחֻקּוֹ, מוֹסְדֵי אֶרֶץ. וְאֶהְיָ אֶצְלוֹ אֲמוֹן: וְאֶהְיָ שְׁעִשְׁעִים, יוֹם יוֹם... משלי ח' 22-30." (אלן ג'י. ווייט, אבות האומה ונביאי ישראל, כרך א', עמ' 36).

שאלות לדיון:

1. מדוע אמונה בסיפור הבריאה על פי ספר בראשית היא הבסיס לחוכמה המקראית? מדוע רעיון האבולוציה סותר לחלוטין את תורת כתבי הקודש?
2. הגו לעומק ברעיון שחוכמה אמיתית היא דבר שנבצר מאיתנו לייצר בעצמנו, ושהיא חייבת להתגלות לנו. אילו הן אחדות מן הדוגמאות לאמיתות חשובות שלא היו נודעות לנו לעולם, אלמלא נגלו לפנינו דרך השראה אלוהית? לדוגמה, כיצד יכולנו לדעת על מות המשיח על הצלב ועל הברכות שנחלנו בזכות קורבן התמורה שלו, אלמלא הם נגלו לנו? ומה לגבי השבת או ביאת המשיח השנייה?
3. כיצד מעיד פועלו של ה', שנחשף בפרק א' בבראשית, על העובדה שטוב אינו יכול להתערבב עם רוע? מה משתמע מתשובתכם בנוגע לרעיון שאדם יכול להאמין בתורת האבולוציה ולשלבה בסיפור הבריאה המקראי?
4. כיצד ההנאה שמפיק ה' מן הבריאה עוזרת לנו להבין כיצד לחוות חוויה עמוקה ועשירה יותר בשבת?